

Defense and Security Strategies of the Islamic Republic of Iran towards Afghanistan

Abbas Heydari¹ | Mahdi Nataghpour² | Mostafa Dehestani³

1. Corresponding Author: Doctorate in Command and Staff, Imam Hussein (AS) University, Tehran, Iran. Email: gabbas.1356@gmail.com
2. Assistant Professor of Command and Staff, Imam Hussein (AS) University, Tehran, Iran.
3. Master of Science in Command and Staff, Imam Hussein (AS) University, Tehran, Iran.

Abstract

The present study, titled "Defense and Security Strategies of the Islamic Republic of Iran towards Afghanistan", was conducted in an applied-developmental type and using a descriptive-analytical method (SOWT survey), and an attempt has been made to examine the strategies in (political, social security, economic, environmental) dimensions. The main goal of the study is "to formulate defense and security strategies of the Islamic Republic of Iran in Afghanistan". To achieve this goal, the first sub-goal is titled "Identifying the factors that create opportunities and threats to the current developments in the country of the Islamic Republic of Iran towards Afghanistan and determining its four factors (strengths, weaknesses, opportunities, threats) on the formulation of defense and security strategies of the Islamic Republic of Iran" and the next sub-goal is "Identifying the factors that create opportunities and threats to the current developments in the country of the Islamic Republic of Iran towards Afghanistan." The results obtained showed that the matrix diagram of the assessment of the strategic position and action of the Islamic Republic of Iran towards Afghanistan is offensive and the threat and weakness conditions for the strategic position of the Islamic Republic of Iran in defense and security issues are almost the same. Finally, sectoral strategies of the regions were developed .

Keywords: Strategy, Defense, Security, Islamic Republic of Iran and Afghanistan.

Volume info

Vol. 24
Series: 109
Autumn 2025
P.P: 97-105

Article Type

Research Paper

Article History

Received:
2025-04-13
Revised:
2025-05-11
Accepted:
2025-12-17
Published:
2025-12-21

ISSN – E-ISSN

ISSN: 2008-6121
E-ISSN: 2645-5218

Cite this Article: Heydari, A., Nataghpour, M., & Dehestani, M. (2025). Defense and Security Strategies of the Islamic Republic of Iran towards Afghanistan. *Scientific Journal of Defensive Researches and Management*, 24(109), 97-105.

doi : 10.47176/mdr.2025.1402

OPEN ACCESS

© Author(s) retain the copyright and full publishing rights

Publisher: Imam Hossein University.

راهبردهای دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان

عباس حیدری^۱ | مهدی نطاق پور^۲ | مصطفی دهستانی^۳

۱. نویسنده مسئول: دکتری فرماندهی و ستاد دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران.

Email: gabbas.1356@gmail.com

۲. استادیار فرماندهی و ستاد دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران.

۳. کارشناسی ارشد فرماندهی و ستاد دانشگاه جامع امام حسین(ع)، تهران، ایران.

چکیده

پژوهش حاضر با عنوان «راهبردهای دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان» از نظر ماهیت هدف کاربردی و به روش توصیفی - تحلیلی (پیمایش به روش SOWT) انجام شد و سعی شده است راهبردها در ابعاد (سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، امنیتی و زیست‌محیطی) بررسی گردد. هدف اصلی پژوهش «تدوین راهبردهای دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران در افغانستان» است. برای رسیدن به این هدف، هدف اول فرعی با این عنوان «شناسایی عوامل فرصت‌آفرین و تهدید زا بر روندهای تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در افغانستان و تعیین عوامل ۴ گانه (قوت، ضعف، فرصت، تهدید) آن بر تدوین راهبردهای دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران» و هدف فرعی بعدی «شناسایی عوامل قوت‌آفرین و آسیب‌زا بر روندهای تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان» تعیین و متناظر اهداف، پرسش‌ها مطرح شد. اعتبار و روایی پرسش‌نامه با استفاده از ضریب لاوشه با نمونه آماری ۱۲ نفر شامل خبرگان، اساتید و صاحب‌نظران حوزه دفاعی و امنیتی، ابعاد راهبردهای دفاعی - امنیتی تأیید و پایایی پرسش‌نامه نیز با استفاده از فرمول آلفای کرونباخ ۰,۸۰۷ تعیین گردید. روش تجزیه و تحلیل داده بر با بهره‌گیری از نرم‌افزارهای excel spss، تحلیل داده با استفاده از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف صورت پذیرفت. نتایج به‌دست‌آمده نشان داد نمودار ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام راهبردی جمهوری اسلامی ایران در افغانستان پیش‌رونده بوده و شرایط تهدید و ضعف برای موقعیت راهبردی جمهوری اسلامی ایران در موضوعات دفاعی - امنیتی تقریباً یکسان می‌باشد.

کلیدواژه‌ها: راهبرد، دفاعی، امنیتی، جمهوری اسلامی ایران و افغانستان.

استناد: حیدری، عباس، نطاق پور، مهدی، دهستانی، مصطفی. (۱۴۰۴). راهبردهای دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی

ایران در قبال افغانستان. فصلنامه مدیریت و پژوهش‌های دفاعی، ۲۴(۱۰۹)، ۷۵-۱۰۵.

doi : 10.47176/mdr.2025.1402

© نویسنده(گان) حق نشر و حقوق کامل انتشار را برای خود محفوظ می‌دارند.

ناشر: دانشگاه جام امام حسین(ع).

OPEN ACCESS

مقدمه

تحولات سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی در افغانستان، تحت هر شرایطی که شکل بگیرد، بر امنیت ملی ایران تأثیر مستقیم و غیرمستقیم بر جای خواهد گذاشت علت آن است که این کشور در قلمروی فرهنگی - تمدنی ایران قرار دارد و دو کشور مرزهای طولانی باهم دارند و صلح و ثبات در آن و تشکیل حکومت فراگیر، متشکل از همه اقوام، انتظار می‌رود به تثبیت امنیت در ایران منجر شود. ایران در مرزهای شرقی خود، طی چند دهه گذشته، با مشکلات عدیده‌ای مواجه بوده است و بی‌ثباتی و هرج و مرج داخلی در افغانستان از عوامل اصلی این مشکلات بوده است روند دولت‌سازی نوین در آن، مسائلی متفاوت را در مرزهای شرقی ایران حاکم کرده است و برای ایران دارای تهدیدها و فرصت‌های متعددی بوده است. هم‌جواری و همسایگی کشورها ضمن ایجاد ارتباط و اشتراک منافع به شکل کلی رعایت ملاحظات دفاعی و امنیتی پیرامونی که در قالب راهبردهای دفاعی بیان می‌گردد، الزام‌آور می‌نماید.

کشور فوق به لحاظ ژئوپلیتیکی به دلیل اینکه مکمل ژئواستراتژی همسایگانش بوده دارای اهمیت راهبردی است و گره موصلاتی مهمی بین شبه‌قاره هند، آسیای مرکزی و غربی محسوب شده، به طوری که حلقه پیوند چند قدرت مهم در تحولات آینده آسیا محسوب می‌شود.

واقعیت‌های میدانی، نشان می‌دهد که جمهوری اسلامی ایران به دلیل همسایگی با افغانستان و داشتن در حدود ۹۳۶ کیلومتر مرز مشترک؛ از تحولات و دگرگونی‌ها در آن خودبه‌خود تأثیر پذیرفته و همواره امنیت ملی آن متأثر از تحولات و تغییرات در افغانستان بوده است، بدین ترتیب گاهی این تحولات دارای تأثیر مثبت و گاهی نیز دارای تأثیر منفی بر امنیت ملی ایران بوده است. بنابراین تحولات بسیار مهم کنونی نیز خروج نیروهای آمریکایی از این کشور، (بروز و ظهور مجدد طالبان و افراطیون مذهبی) نه تنها بر امنیت ملی و راهبردهای جمهوری اسلامی تأثیرگذار بوده بلکه بر روندهای آتی روابط دیپلماتیک طرفین نیز مؤثر خواهد بود.

پس برای دستیابی به راهبردهای منطقی و بهینه جمهوری اسلامی ایران در این تحولات، مستلزم رصد مداوم روندها و تحولات، چشم‌انداز این تحولات، روندهای آینده متأثر از این تحولات هست. از طرفی رصد این روندها و تحولات به منظور شناخت رفتار کشور همسایه از

وظایف ذاتی نیروهای مسلح، دستگاه‌های اطلاعاتی کشور است. با توجه به این مشکلات چگونه می‌توانیم روابط خودمان را تقویت کنیم؟ چرا نیاز به راهبردهای دفاعی - امنیتی داریم؟ با توجه به این که برابر واکاوی اولیه، تاکنون پژوهش علمی مدونی درباره روندها و تحولات کنونی افغانستان (ظهور و بروز طالبان) مؤثر بر راهبردهای دفاعی - امنیتی، جمهوری اسلامی ایران صورت نگرفته است، بنابراین، پژوهشگر در این پژوهش مصمم است که راهبردهای دفاعی - امنیتی، جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان را تدوین نماید.

ادبیات و مبانی نظری پژوهش

راهبرد ۱

راهبرد معادل فارسی کلمه «استراتژی» است. گفته شده است که کلمه استراتژی از واژه یونانی «استراتژیو» مشتق شده است که کامینگز آن را به عنوان فردی توصیف می‌کند که در قرن پنجم قبل از میلاد در جامعه یونان مسئولیت رهبری جمعی را برای تصمیم‌گیری‌ها در برابر جامعه بر عهده داشته است. این توصیف نشان می‌دهد که واژه راهبرد از نوعی طبقه و رفتار اجتماعی در جامعه یونان نشئت گرفته است که ربطی وثیق با موضوع تصمیم‌گیری و هدایت و رهبری دارد. تصمیم‌گیری به هنگام و هدایت و رهبری صحیح به سوی نیل به اهداف، نیازمند نوعی سمت‌گیری ویژه برای تخصیص بهینه منابع و به کارگیری درست توانمندی‌هاست. این امر تنها در چارچوب راهبرد محقق خواهد گردید. بسیاری از اندیشمندان نظامی نیز این واژه را معادل راه پیروزی معنی کرده‌اند. برخی نیز به تعاریف کاربردی‌تر از راهبرد روی آورده‌اند و راهبرد را به مثابه چگونگی به کارگیری مفاهیم و منابع برای دستیابی به برتری‌های نسبی تعریف کرده‌اند. (بی‌نا، ۱۳۸۳: ۲۱)

راهبرد دفاعی ۲

راهبرد دفاعی، در واقع بخش اصلی راهبرد ملی یک کشور است. راهبرد ملی، دربرگیرنده بهره‌گیری از تمام توانایی‌های ملی؛ اعم از اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و نظامی ملت، در جنگ و صلح است که بر اساس سیاست ملی تدوین می‌گردد؛ لذا راهبرد ملی را این گونه تعریف کرده‌اند:

1 Strategy

2 Defense strategy

«علم و هنر به کارگیری همه قدرت کشور؛ در جهت دفع تهدید یا تهدیدات و تأمین امنیت ملی.» راهبرد دفاعی هر کشور، بر اساس سیاست دفاعی آن کشور که در امتداد سیاست امنیت ملی است، تعیین و تدوین می‌گردد. (نوروزی، ۱۳۷۸: ۲۱)

راهبرد دفاعی - نظامی ۱

«علم، فن، یا طرحی برای تشکیل، تجهیز و به‌کارگیری نیروهای نظامی یک ملت یا یک اتحاد موقتی از ملت‌ها، به‌منظور حفظ منافع آن در برابر دشمنان بالقوه و بالفعل یا صرفاً تصویری.» (لطفیان، ۱۳۷۳: ۴)

سطوح راهبرد دفاعی - نظامی ۲

آنچه تحت عنوان راهبرد نامیده می‌شود، دارای سطوح و سلسله‌مراتبی است که از راهبرد امنیت ملی و راهبرد دفاعی ملی شروع شده و به راهبرد نظامی و عملیاتی می‌انجامد. هر کدام از این سطوح، توسط سطحی از تصمیم‌گیرندگان ملی و نظامی تعیین و ابلاغ می‌شوند. تقسیمات سطوح راهبردی در کشورهای مختلف تا حدی متفاوت است. (کرمی، ۱۳۸۵: ۲۹)

جانم. کالینز، در اثر خود به نام «راهبرد نظامی؛ اصول، شیوه‌ها و ابعاد تاریخی»، سلسله‌مراتب راهبردی را شامل موارد جدول ذیل می‌داند: (کالینز، ۱۳۸۹: ۴)

جدول ۱. سلسله‌مراتب راهبردی و تاکتیکی

نتیجه	داده‌ها	سیاست‌ها	شرکت‌کنندگان	هدف	سطوح راهبرد
طرح‌های ملی	قدرت ملی	سیاست‌های ملی	رئیس دولت، مشاوران دولتی	اهداف ملی	راهبردهای ملی
طرح‌های امنیت ملی	قدرت ملی مناسب	سیاست‌های امنیت ملی	رئیس دولت، مشاوران امنیتی	اهداف امنیت ملی	راهبردهای امنیت ملی
طرح‌های نظامی ملی	قدرت نظامی	سیاست‌های نظامی ملی	رئیس دولت، مشاوران نظامی	اهداف نظامی ملی	راهبردهای نظامی ملی
پیمان‌های بین‌المللی	دیپلماسی، اهرم‌های اقتصادی	سیاست‌های خارجی	وزرای خارجه، سفیران	اهداف منطقه‌ای	راهبردهای منطقه‌ای

1 Defense-military strategy

2 Levels of defense-military strategy

سطوح راهبرد	هدف	شرکت‌کنندگان	سیاست‌ها	داده‌ها	نتیجه
راهبردهای نظامی در جبهه	مأموریت‌ها ی نظامی منطقه‌ای	وزرای دفاع، سرفرماندهی‌ها	سیاست‌های یکپارچه یا ائتلافی	نیروهای یک‌جانبه یا ائتلافی	طرح‌ها و عملیات یک‌جانبه یا ائتلافی
تاکتیک‌ها و هنرهای عملیاتی	هیئت‌های نظامی تابعه	فرماندهان نظامی تابعه	سیاست‌های مشترک یا خاص هر نیرو	نیروهای مشترک یا خاص هر نیرو	طرح‌ها یا عملیات مشترک یا خاص هر نیرو

تهدید^۱

در مقابل امنیت، تهدید و خطر وجود دارد که عبارت است از هرگونه نیت و قصد و حادثه و اقدامی که توسط دشمنان داخلی و خارجی به منظور برهم‌زدن ثبات سیاسی و امنیت ملی کشور صورت می‌پذیرد. (افتخاری، ۱۳۷۹: ۴۹)

تقسیم‌بندی تهدیدهای بر اساس مؤلفه‌های امنیت ملی

به موازات مؤلفه‌های امنیت ملی که شامل اوضاع سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نظامی می‌باشد تهدیدات مهم ممکن است در یک کشور دارای جنبه سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی و نظامی به شرح زیر وجود داشته و یا اینکه به وسیله عوامل مخالف آن نظام و کشور ایجاد شود. (افتخاری، ۱۳۷۹: ۳۵)

تهدیدهای سیاسی^۲

منظور از تهدیدات سیاسی تهدیداتی است که امنیت ملی را از نظر سیاسی با خطر و بحران مواجه می‌سازد؛ مانند بروز و ظهور گروه‌های سیاسی متعدد و ناهماهنگ و مخالف با نظام سیاسی حاکم بر کشور، زیر پرسش برون ساختار سیاسی حاکم بر کشور، شکل‌گیری اتحادهای مخالف در سطح جهانی علیه یک کشور، تبلیغ علیه وحدت و انسجام رهبری سیاسی و دینی کشور، ایجاد خدشه در همدلی و اعتقاد مردم به هیئت حاکم، صدور اعلامیه در مورد حقوق بشر و سلاح‌های کشتار جمعی.

1 threat

2 Political threats

تهدیدهای اقتصادی^۱

در دنیای امروز قدرت اقتصادی هر کشور به عنوان یک عامل اساسی در ارتقا توانایی و اقتدار سیاسی آن کشور به حساب آمده و نقش حیاتی را ایفا می کند. امروزه رفاه اقتصادی نه یک هدف معمولی و درجه دوم، بوده؛ بلکه یک هدف حیاتی و اساسی تلقی می گردد. بر همین اساس هر تحول اقتصادی که یک کشور را از اهداف حیاتی دور می سازد به مثابه تهدیدی علیه امنیت آن محسوب می گردد.

تهدیدهای اجتماعی و فرهنگی^۲

تهدیدات اجتماعی را می توان با توجه به عوامل به وجود آورنده، منبع و یا منشأ آن به شرح زیر تقسیم نمود:

- ۱- گروه ها و اختلافات قومی. (قومیت ها)
- ۲- گروه ها و احزاب دینی و سیاسی مخالف یک نظام، هیئت حاکم و حکومت

تهدیدات نظامی^۳

تهدیدات نظامی در هر کشور پیامدهای ملموس، مشخص و سریع از خود بجای می گذارد و به عنوان یک تهدید واقعی و عینی تلقی می شود و با تهدید نظامی همه عوامل تشکیل دهنده امنیت ملی مورد هدف قرار می گیرد. (بی نا، ۱۳۸۸: ۲۵)

دفاع^۴

تعریف دیگر از دفاع: «تدابیری که برای مقاومت در مقابل حملات سیاسی، نظامی، اقتصادی، اجتماعی، روانی و یا فناوری توسط یک یا چند کشور مؤتلفه اتخاذ می شود و... همچنین به حفظ و حمایت از ارزش هایی نظیر زندگی، مالکیت، آزادی، هویت ملی و تمامیت ارضی در برابر تهدیدات گوناگون داخلی و خارجی و یا ساختاری دفاع تلقی می گردد.» (نوروزی، ۱۳۸۵: ۳۵)

دفاع از منظر قرآن

و جوب دفاع بدیهی و ضروری است و در فطرت همه موجودات هستی به ودیعه نهاده شده است. هیچ موجود زنده ای در عالم نیست که به نوعی از هستی و وابستگی هایش در برابر خطر

1 Your economic threat

2 Socio-cultural threats

3 Military threats

4 defense

دشمن به دفاع برنخیزد؛ بنابراین، دفاع مورد اتفاق فطرت و غریزه و عقل و شرع مقدس اسلام و همه ادیان الهی است. دفاع از اسلام و کشور اسلامی، در مواقع خطر، تکلیف شرعی و الهی و ملی است و بر همه قشرها و گروه‌ها واجب است. در آیات قرآنی موارد و مصادیق بسیاری به‌عنوان مسائل ریز مجموعه دفاع بیان شده که از جمله آن‌ها می‌توان به دفاع از خویش (یوسف/۲۶)، دفاع از آبرو (هود/۷۸)، دفاع از خانه و کاشانه (بقره/۲۴۶)، دفاع از سرزمین (همان و نیز آل عمران/۲۰۰)، دفاع از اماکن مقدس (حج/۴۰)، دفاع از پیرو (قصص/۱۵ و ۱۹)، دفاع از هم‌کیش (همان)، دفاع از دین و عقیده (حج/۴۰؛ انبیا/۶۲ تا ۶۴ کهف/۱۴ و ۱۵)، دفاع از حق (همان)، دفاع از زنان (بقره/۲۳۱)، دفاع از مستضعف (نساء/۷۵)، دفاع از مظلوم و ستم‌دیده (شعرا/۲۲۷)، دفاع از مهمان (هود/۷۸)، دفاع از یتیم (نساء/۲ و ۶ و ۱۰) و مانند آن اشاره کرد.

امنیت^۱

مفهوم‌شناسی لغوی و اصطلاحی امنیت

امنیت در لغت به معنی ایمنی، آرامش قلب، خاطر جمع بودن است. کلمه امنیت مصدر جعلی از ریشه «امن» از زبان عربی دارد و به معنی در امان و آسایش بودن، مصونیت از خطر و ترس و آرامش خاطر هست. واژه «امن» یعنی بی‌گزند و بی‌آسیب و دارای آرامش. امنیت هم یعنی بی‌گزندی و بی‌آسیبی یا حالتی که در آن گزند و خطر و آسیب راه ندارد و آرامش در آن برقرار است (ره پیک، ۱۳۸۹: ۱۰۲).

برای آگاهی بیشتر در این زمینه به برخی از مؤلفه‌های امنیت که اهمیت ویژه‌ای دارند نظیر امنیت سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی در اندیشه و افکار امام خمینی (ره) به شرح ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرد.

امنیت سیاسی^۲

به معنای تأمین آرامش لازم توسط حاکمیت یک کشور برای شهروندان قلمرو خویش، از راه مقابله با تهدیدات مختلف خارجی و همچنین تضمین حقوق سیاسی آنان در مشارکت، جهت تعیین سرنوشت اجتماعی و سیاسی آن‌ها است. نظام سیاسی در راستای امکان بخشی و تسهیل

1 security

2 Political security

مشارکت و دخالت مردم در تعیین سرنوشت خود و جامعه می‌بایست امنیت و حضور آزادانه و برای ایشان را فراهم آورد و هیچ‌کس را به داشتن باور سیاسی خاصی وادار نکند. در واقع، امنیت سیاسی به معنی وجود دستگامی سیاسی است که مردم آزادانه و بدون ترس و وحشت بتوانند مواضع سیاسی و باورهای خود را هرچند مخالف دولت باشد، در چارچوب قوانین موجود بیان کنند و کسی حق تعرض به دیگران به ابراز عقیدتی سیاسی نداشته باشند. (افتخاری، ۱۳۸۴: ۶۷)

امنیت فرهنگی^۱

در تعاریف عام، فرهنگ عبارت است از مجموعه عادت‌ها، باورها، اعتقادات، اخلاقیات و ارزش‌هایی که می‌توانند به‌عنوان یک عامل مشترک در میان مردم یک کشور جایگاه ویژه‌ای پیدا کنند. بسیاری معتقدند بحث از امنیت فرهنگی در ذیل موضوع امنیت ملی قرار دارد و یکی از مؤلفه‌های اصلی آن را تشکیل می‌دهد. برای مثال، اخیراً گفته می‌شود که مؤلفه‌های نظامی، نقش اساسی و تعیین‌کننده خود در تأمین امنیت ملی کشورها را تا حدی از دست داده‌اند و عوامل دیگری همچون ملاحظات اقتصادی و فرهنگی در تضمین امنیت ملی سهم شده‌اند. در قرن ۲۱ ضروری است که بر مداخله بیشتر فرهنگ و اهمیت آن تأکید ورزید. تأکید بر عناصر «فرهنگی» و «ارزشی» امنیت ملی با تعاریف عرضه‌شده از اصطلاح‌های اخیر هم تناسب دارد. تقویت و اعتلای تمدن و فرهنگ و مبارزه با تهاجم و تخاصم فرهنگی را توان در حکم راهبردهایی برای تضمین امنیت ملی و فرهنگی دانست. اساساً امنیت ملی، هم به‌مثابه وسیله نیل انسان و جوامع بشری به غایات خود و هم به‌منزله هدف و نیازی حیاتی که ابزارها و امکانات مادی و معنوی در پی تحقق آن هستند، مطرح است. بدین ترتیب، فلسفه تأسیس تمدن‌ها و نهادهای عمومی و حکومت‌های زیرمجموعه آن‌ها، در پاسخ به این نیاز ضروری است. (اخوان کاظمی، ۱۳۷۸: ۳۰)

امنیت اقتصادی^۲

از نظر «ماندل» امنیت اقتصادی عبارت است از: میزان حفظ و ارتقای شیوه زندگی مردم یک جامعه از طریق تأمین کالاها و خدمات؛ هم از مجرای عملکرد داخلی و هم حضور در بازارهای بین‌المللی. «بوزان» نیز امنیت اقتصادی را در سه سطح فردی، گروه‌ها و طبقات تقسیم‌بندی کرده

1 Cultural security
2 Economic security

است. از نظر وی در سطح فردی، امنیت اقتصادی به میزان دسترسی انسان به ضروریات زیستی (غذا، آب و...) مربوط می‌شود. در سطوح بالاتر، ایده امنیت اقتصادی با دامنه وسیعی از بحث‌های بسیار اساسی درباره اشتغال، توزیع درآمد و رفاه مرتبط است. به نظر «بوزان»، امنیت اقتصادی فرد تنها به شرایط زیستی محدود نمی‌شود، بلکه تأمین این امنیت به معنی حفظ سطح مشخصی از استاندارد زندگی است. به عنوان نمونه، اشتغال یا حق حداقل دستمزد را باید از شرایط ضروری امنیت اقتصادی دانست. (بوزان، ۱۳۹۸: ۳۹)

امنیت اجتماعی^۱

امنیت اجتماعی قلمرو وسیعی را در برمی‌گیرد. در واقع امنیت اجتماعی به معنای فضایی است که فرد در زمان حال و آینده تصور روشن و امیدوارکننده‌ای از زندگی خود و جامعه‌اش دارد. این بعد از امنیت به کمیت جرائم، آسیب‌ها و ناهنجاری‌های اجتماعی می‌پردازد که تغییرات در میزان آن‌ها، امنیت جامعه را تغییر می‌دهد. مهم‌ترین شاخص‌های امنیت اجتماعی عبارت‌اند از: میزان نرخ وقوع جرائم و آشفتگی‌های اجتماعی در یک جامعه که نشان‌دهنده میزان امنیت عینی در آن جامعه است. (ورسلی، ۱۳۷۸: ۶۵).

امنیت نظامی^۲

از آغاز دوره وسطا تا دهه‌های اخیر امنیت بین‌المللی عمدتاً در قالب امنیت نظامی تعریف می‌شد. در حالی که امروزه محوریت امنیت نظامی زیر پرشش رفته است و امنیت بین‌المللی در ابعاد مختلف سیاسی، نظامی، اقتصادی و اجتماعی تعریف می‌شود. نگاه وستفالیایی به امنیت، نگاهی محدود و تقلیل‌گرا است که از محدوده مرزهای دولت‌ها چندان فراتر نمی‌رود. تقلیل‌گرایان بیشتر از این که امنیت بین‌الملل را به صورت مفهومی منحصر به فرد در نظر بگیرند، آن را با تمرکز بر امنیت ملی دولت - ملت‌ها تعریف می‌کنند و حاکمیت و استقلال کشورها را مهم‌ترین رکن امنیت بین‌الملل می‌دانند. با این حال از منظر رئالیستی دولت‌ها بازیگران اصلی عرصه روابط بین‌الملل هستند و در رقابت آن‌ها با همدیگر بقای آن‌ها، عالی‌ترین هدف آن‌هاست؛ بنابراین حاکمیت و استقلال بالاترین ارزش مورد توجه دولت‌هاست. در نظام بین‌الملل آنارشیک هیچ قدرت فائقه‌ای وجود ندارد که بقای دولت - ملت‌ها را تضمین نماید و هر کشوری باید تمام تلاش خود را در راستای

1 Social Security

2 Military security

حفظ حاکمیت و استقلال خود که بقایش با آن تعریف می‌گردد به کار گیرد. در مجموع امنیت نظامی به آثار متقابل توانایی‌هایی تهاجمی و دفاعی مسلحانه دولت و نیز برداشت آن‌ها از مقاصد یکدیگر مربوط است. (دهمرد، ۱۳۹۱: ۷۷)

محیط شناسی راهبردی جمهوری اسلامی ایران

جمهوری از واژه «جمهور» به معنای توده، گروه، بخش اعظم یک شیء، توده مردم آمده است؛ و در اصطلاح علوم سیاسی، جمهوری (republic) حکومتی است که در آن، مردم حاکمیت را به دست دارند و رئیس‌جمهور از سوی مردم برای مدتی معین انتخاب می‌شود. در این نوع حکومت مقام ریاست کشور ارثی نیست و مدت ریاست‌جمهوری محدود است و بارای مستقیم مردم یا از طریق نمایندگان مردم در مجلس انتخاب می‌شود البته بسیاری از حکومت‌های دیکتاتوری غیر سلطنتی مانند رئیس‌جمهورهای دایمی و کودتایی نیز «جمهوری» نامیده می‌شوند که در این صورت، جمهوری تنها به معنای حکومت «غیر سلطنتی» است. در جمهوری اسلامی واژه جمهوری شکل حکومت پیشنهاد شده و واژه اسلامی محتوای آن را مشخص می‌کند. و با جمهوری دموکراتیک فرق دارد؛ زیرا علاوه بر آرای عمومی، مقید به اسلام است و اسلام یک مکتب و یک باور شناسی است و برای زندگی بشر در همه ابعاد و شئون طرح دارد. اسلامی بودن حکومت با دموکراسی و حاکمیت ملی منافاتی ندارد؛ زیرا «جمهوری» «و داشتن حق حاکمیت ملی مساوی و ملازم با نداشتن باور شناسی و تعهد به یک مکتب نیست و دموکراسی ایجاد نمی‌کند که بر جامعه، باور شناسی و مکتبی حاکم نباشد. (شکیبا، ۱۳۸۵: ۱۸۷-۱۸۶)

کشور افغانستان^۱

پیدایش

آغاز پادشاهی احمدشاه ابدالی^۲ سرآغاز تاریخ مستقل افغانستان فعلی می‌باشد. آنچه را که امروزه در جغرافیای سیاسی به نام افغانستان می‌خوانیم، همان کشوری است که در اواسط قرن

1 The country of Afghanistan

۲ - یکی از سرداران نادر بود که پس از کشته شدن نادر، به اتفاق چهار هزار نفر نیروی وارد تحت فرمانش به قندهار رفت و پس از تصرف این شهر در سال ۱۷۴۷ میلادی اولین دولت افغانستان را تشکیل داد.

هیجده (۱۷۴۷ م) توسط احمدشاه ابدالی بنیان‌گذاری شد. نامی، ۱۳۸۷: ۱۰) از سوی دیگر عوامل دیگری نیز در پیدایش این کشور نقش داشتند که از جمله این عوامل می‌توان استیلای انگلستان بر هندوستان و منافع حیاتی دولت انگلیس را بیان کرد که ایجاب می‌نمود بین ایران و هندوستان دولت جدیدی به وجود آید. این امر منجر به بروز رقابت‌های سیاسی در مدت‌زمان طولانی بین دو قدرت منطقه‌ای ایران و انگلستان گردید که در پایان به شکل‌گیری مرزهای شرقی ایران و جدا شدن بخش‌هایی از آن و نیز شکل‌گیری کشور افغانستان انجامید. (مجتهد زاده، ۱۳۸۱: ۲۵)

پیدایش طالبان

اندیشه ایجاد گروه طالبان به پیمان کامل، از سال ۱۹۸۴ در چارچوب برنامه "MI" مقصد تأمین طرح‌های هم‌پیوندی اقتصادی و سیاسی منطقه تحت سرپرستی غرب - از جمله طرح‌های لوله‌های انتقال نفت و گاز از آسیای مرکزی به اقیانوس هند از طریق افغانستان و پاکستان - پیاده شده است. خدمات‌های ویژه پاکستان با حمایت مستقیم سیا و پشتیبانی مالی عربستان سعودی و امارات متحده عربی، مقارن با ۱۹۹۵ موفق گردیدند هسته فرماندهی جنبش طالبان را آموزش دهند. اعضای جنبش طالبان بیشتر از تعداد نمایندگان جوان قبایل پشتون پاکستان هستند. (بی‌نا، ۱۳۸۰: ۱۷-۱۶)

جدول ۲. پیشینه پژوهش

عنوان رساله	نقش عوامل ژئوپلیتیک افغانستان در تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران
پژوهش‌گر	شهرام نوروزانی کوهستانی
تاریخ و محل اجرا	(۱۳۹۳)، دانشگاه و پژوهشگاه عالی دفاع ملی
پرسش‌های پژوهش	پرسش اصلی: نقش عوامل ژئوپلیتیک افغانستان، در تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران چیست؟ پرسش‌های فرعی ۱- مهم‌ترین عوامل ژئوپلیتیک کشور افغانستان که بر تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران در قبال آن کشور تأثیر دارند کدام‌اند؟ ۲- مهم‌ترین بسترهای فرصت‌آفرین مبتنی بر عوامل ژئوپلیتیک افغانستان برای تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران در قبال آن کشور کدام‌اند؟ ۳- مهم‌ترین بسترهای تهدید زا مبتنی بر عوامل ژئوپلیتیک افغانستان برای تدوین راهبرد دفاعی جمهوری اسلامی ایران در قبال آن کشور کدام‌اند؟

روش پژوهش	توصیفی - تحلیلی همبستگی
نتایج	نتایج این پژوهش حاکی از آن است که؛ عوامل ژئوپلیتیکی ممکن است به طور فرصت آفرین و یا تهدید زا نباشند بلکه به صورت غیرمستقیم بسترساز، زمینه ساز و همگام با یک اقدام و یا انفعال، به صورت جبری شروع به نقش آفرینی نمایند. به طور خاص در این پژوهش بسترهای فرصت آفرین و تهدید زا دو زمینه ساز عمده هستند که به هنگام تدوین راهبرد دفاعی ج.ا.ایران و افغانستان می بایستی مدنظر راهبرد پردازان جمهوری اسلامی ایران قرار داشته باشند.

عنوان رساله	(NGO) ^۱ انسان دوستانه بین المللی و استفاده نظامی از برنامه توسعه و کمک در افغانستان (رساله جهت دریافت حکم تدریس در دانشگاه علوم سیاسی از استانیلی جی جاگر ۲ (۲۰۱۰) دانشگاه وایکاتو)
پژوهش گر	استانیلی جی جاگر
تاریخ و محل اجرا	جهت دریافت حکم تدریس در دانشگاه علوم سیاسی استانیلی جی جاگر (۲۰۱۰) دانشگاه وایکاتو
پرسش پژوهش	وضعیت روابط بین المللی و استفاده نظامی از برنامه توسعه و کمک در افغانستان چگونه است؟
روش پژوهش	توصیفی - پیمایشی
نتایج	گذشته افغانستان همواره به دلیل قرار گرفتن میان روسیه، هند (و پاکستان کنونی) چین و فارس (ایران)، به عنوان یک دهلیز برای ارتش های مهاجم به داخل شبه قاره هند و منطقه حائل بین امپراتوری روسیه و انگلستان در قرن نوزدهم و عرصه جنگ سرد در دهه ۱۹۸۰ با تهاجمات پی در پی متمایز شده است. امروزه اغلب از این منطقه به عنوان خط مقدم نبرد علیه تروریسم، میان ایالات متحده آمریکا و متحدان آن علیه بنیادگرایان اسلامی یاد می شود

عنوان رساله	استراتژی ایالات متحده در افغانستان - پاکستان. کری دامبو دانشگاه NSCAD (کانادا) - سال ۲۰۱۰
پژوهش‌گر	کری دامبو
تاریخ و محل اجرا	دانشگاه NSCAD (کانادا) - سال ۲۰۱۰
پرسش پژوهش	استراتژی ایالات متحده در افغانستان - پاکستان کدام است؟
روش پژوهش	توصیفی - پیمایشی
نتایج	در ۲۷ مارس ۲۰۰۹، ایالات متحده یک استراتژی جدید را برای افغانستان بر اساس سه پیش‌فرض رونمایی کرد: وضعیت افغانستان "به طور جدایی‌ناپذیری" با پاکستان مرتبط است. تلاش‌ها باید نه تنها شامل عملیات نظامی، بلکه کمک‌های اقتصادی و ظرفیت‌سازی نیز باشد. و اینکه وضعیت افغانستان/پاکستان یک چالش امنیتی بین‌المللی است که نیازمند واکنش چندملیتی از سوی ذینفعان اصلی است.

عنوان رساله	چرخه نظم و گذار ژئوپلیتیکی و تأثیر آن بر تحولات سیاسی افغانستان در قرن بیستم
پژوهش‌گر	محمد رحیمی
تاریخ و محل اجرا	(۱۳۸۷)، دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران
پرسش پژوهش	چرخه نظم و گذار ژئوپلیتیکی در قرن بیستم و شناسایی تأثیر آن بر تحولات سیاسی افغانستان چگونه است؟
روش پژوهش	توصیفی - تحلیلی
نتایج	نتایج حاکی از این است که با بازنمایی تحولات سیاسی افغانستان در طول قرن بیستم در پرتو دوره‌های نظم و گذار ژئوپلیتیکی به اهمیت نقش ژئوپلیتیکی این کشور در هر دوره تاریخی و نیز نقش مهم و اساسی نخبگان سیاسی افغانستان در شناخت تأثیر، ماهیت و عملکرد این دوره هابر سیاست خارجی افغانستان تأکید شده است.

روش‌شناسی پژوهش

نوع و روش پژوهش

از آنجایی که این پژوهش درصدد تدوین راهبردهای جمهوری اسلامی ایران بوده و نتایج حاصله مورد استفاده تصمیم‌سازان و تصمیم‌گیران عالی کشور قرار می‌گیرد و موجب توسعه و تقویت دانش تدوین راهبردها در حوزه‌های مختلف نیروهای مسلح جمهوری اسلامی ایران می‌شود، بنابراین این پژوهش از نظر ماهیت هدف کاربردی می‌باشد. این پژوهش با روش توصیفی - تحلیلی (پیمایشی) انجام شده است.

روش‌های گردآوری داده‌ها

روش کتابخانه‌ای علمی - تخصصی به‌وسیله ابزارهای

ساله‌های پژوهش و کتاب‌های علمی و تخصصی در زمینه مورد پژوهش، فیش‌برداری، سایت‌های اینترنتی آکادمیک و نقشه‌های منطقه صورت پذیرفت.

روش میدانی به‌وسیله ابزارهای

مراجعه به متخصصین مربوطه و گردآوری اطلاعات و به‌منظور پر کردن خلأ مطالب مصاحبه با دوازده نفر از خبرگان و صاحب‌نظران حوزه دفاعی - امنیتی و کسانی که در افغانستان حضور و یا در این خصوص تجربه داشته باشند و نیز بهره‌گیری از پرسش‌نامه محقق ساخته، مصاحبه و با توجه به ویژگی‌های مرتبط با روایی و اعتبار آن مورد تأیید قرار گرفت.

روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در این پژوهش با توجه به روش پژوهش، محققین از نرم‌افزار SPSS و روش SWOT برای داده‌های کمی استفاده شد. برای تجزیه و تحلیل داده‌های کمی جمع‌آوری شده از آمار توصیفی و آمار استنباطی استفاده شده است. برای اولویت‌بندی راهبردها نیز از روش ماتریس کمی ارزیابی راهبردی¹ استفاده گردید.

1 QSPM: Quantitative Strategic Planning Matrix

پرسش‌های پژوهش

پرسش اصلی

راهبردهای دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان کدام‌اند؟

پرسش‌های فرعی

- ◆ عوامل فرصت‌زا مؤثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در افغانستان کدام‌اند؟
- ◆ عوامل تهدید‌زا مؤثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در افغانستان کدام‌اند؟
- ◆ عوامل قوت‌آفرین مؤثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در افغانستان کدام‌اند؟
- ◆ نقاط ضعف مؤثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در افغانستان کدام‌اند؟

یافته‌های پژوهش

قوت‌ها

قوت‌ها توسط صاحب‌نظران و خبرگان، جرح و تعدیل و به تعداد ۱۳ مورد تأیید شدند. وضعیت آن در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۲. قوت‌ها

R	عوامل	ضریب اهمیت عامل	وزن	نرمالیزه عامل
S1	شناخت فراوان ایران از وضعیت حاکم بر افغانستان	۴,۵۵	۰,۰۸۵	۰,۳۸۵
S2	اثر گذاری زیاد در میان گروه‌های افغانستانی	۴,۲۷	۰,۰۷۹	۰,۳۳۹
S3	سابقه طولانی همکاری‌های ایران و افغانستان	۴,۴۲	۰,۰۸۲	۰,۳۶۴
S4	توسعه دیپلماسی دفاعی بین ج.ا.ا و افغانستان	۴,۱۷	۰,۰۷۸	۰,۳۲۴
S5	موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی افغانستان	۴,۰۰	۰,۰۷۴	۰,۲۹۸

نرمالیزه عامل	وزن	ضریب اهمیت عامل	عوامل	R
۰,۲۹۸	۰,۰۷۴	۴,۰۰	تعداد زیادی از افغانه در ایران تشکیل خانواده داده‌اند	S6
۰,۴۰۶	۰,۰۸۷	۴,۶۷	هم‌زبانی و قرابت فرهنگی دو ملت	S7
۰,۳۲۴	۰,۰۷۸	۴,۱۷	ایجاد وابستگی‌های قومی و مذهبی بین دو طرف مرز به دلیل هم‌زبان بودن	S8
۰,۲۸۵	۰,۰۷۳	۳,۹۱	هم‌راستا بودن مردم طرفدار انقلاب اسلامی در افغانستان با جمهوری اسلامی ایران از طریق نفوذ کلامی و معنوی مقام معظم رهبری در دل مسلمانان منطقه	S9
۰,۲۵۱	۰,۰۶۸	۳,۶۷	بسط و گسترش فرهنگ انقلاب اسلامی در بین مردم افغانستان	S10
۰,۲۱۵	۰,۰۶۳	۳,۴۰	تنوع اقلیمی و برخورداری از محصولات گرمسیری	S11
۰,۳۱۰	۰,۰۷۶	۴,۰۸	وجود راه‌های ارتباطی زمینی و هوایی و امکان صادرات به افغانستان	S12
۰,۳۶۴	۰,۰۸۲	۴,۴۲	کشاورزی فرا سرزمینی باتوجه‌به وجود زمین‌های حاصلخیز افغانستان	S13
۴,۱۶	۱	۵۳,۷۳	جمع کل	

جدول ۳. رتبه‌بندی قوت‌ها

رتبه	میانگین	عوامل	R
۱	۱۰,۱۴	هم‌زبانی و قرابت فرهنگی دو ملت	S7
۲	۸,۹۳	کشاورزی فرا سرزمینی باتوجه‌به وجود زمین‌های حاصلخیز افغانستان	S13
۳	۸,۷۱	تعداد زیادی از افغانه در ایران تشکیل خانواده داده‌اند.	S6
۴	۸,۳۶	شناخت فراوان ایران از وضعیت حاکم بر افغانستان	S1
۵	۸,۱۴	اثر زیاد در میان گروه‌های افغانستانی	S2
۶	۸,۰۷	سابقه طولانی همکاری‌های ایران و افغانستان	S3
۷	۷,۲۹	ایجاد وابستگی‌های قومی و مذهبی بین دو طرف مرز به دلیل هم‌زبان بودن	S8
۸	۶,۹۳	وجود راه‌های ارتباطی زمینی و هوایی و امکان صادرات به افغانستان	S12

رتبه	میانگین	عوامل	R
۹	۵,۷۹	توسعه دیپلماسی دفاعی بین جمهوری اسلامی ایران و افغانستان	S4
۱۰	۵,۲۱	هم‌راستا بودن مردم طرف‌دار انقلاب اسلامی در افغانستان با جمهوری اسلامی ایران از طریق نفوذ کلامی و معنوی مقام معظم رهبری در دل مسلمانان منطقه	S9
۱۱	۴,۷۱	بسط و گسترش فرهنگ انقلاب اسلامی در بین مردم افغانستان	S10
۱۲	۴,۶۴	موقعیت ژئوپلیتیکی و ژئواستراتژیکی افغانستان	S5
۱۳	۴,۰۷	تنوع اقلیمی و برخورداری از محصولات گرمسیری	S11

ضعف‌ها

ضعف‌ها توسط صاحب‌نظران و خبرگان، جرح و تعدیل و به تعداد ۲۱ مورد تأیید شدند. وضعیت آن‌ها در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۴. ضعف‌ها

نرمالیزه عامل	وزن	ضریب اهمیت عامل	عوامل	R
۰,۲۳۵	۰,۰۵۰	۴,۶۷	هم‌هنگی ضعیف و اختلاف‌نظرهای درونی برخی دستگاه‌های تصمیم‌ساز در خصوص سازوکارهای تعامل سیاسی با افغانستان	W1
۰,۱۷۹	۰,۰۴۴	۴,۰۸	فشار افکار عمومی و عدم به‌رسمیت‌شناختن طالبان از سوی افکار عمومی در جمهوری اسلامی ایران	W2
۰,۱۷۳	۰,۰۴۳	۴	عدم توجه برخی افکار عمومی در قبال مسئله طالبان و ضدیت برخی جریان‌های سیاسی نسبت به حاکمیت طالبان در افغانستان	W3
۰,۲۱۸	۰,۰۴۹	۴,۵	اختلافات باور شناسیک با طالبان	W4
۰,۱۸۸	۰,۰۴۵	۴,۱۸	دوگانگی زیاد ایران در رابطه با افغانستان	W5
۰,۲۱۱	۰,۰۴۸	۴,۴۲	نقش کم‌رنگ ایران در فضای مجازی در قبال افغانستان	W6
۰,۱۹۵	۰,۰۴۶	۴,۲۵	ضعف ایران در ارتباط عمیق با حاکمان فعلی افغانستان	W7
۰,۲۰۵	۰,۰۴۷	۴,۳۶	عدم ارسال تجهیزات فنی و فناورانه و صنایع نظامی و توانمندی‌ها به افغانستان	W8

نرمالیزه عامل	وزن	ضریب اهمیت عامل	عوامل	R
۰,۱۸۷	۰,۰۴۵	۴,۱۷	ناپایداری سکونت‌گاه‌ها در منطقه مرزی	W9
۰,۲۳۲	۰,۰۵۰	۴,۶۴	توسعه نامتوازن و نامتعادل جمعیتی	W10
۰,۱۹۷	۰,۰۴۶	۴,۲۷	گرایش تاجیک‌های افغان به باور شناسی غرب	W11
۰,۲۱۴	۰,۰۴۸	۴,۴۵	در اقلیت بودن شیعیان و هزاره‌ها	W12
۰,۲۱۸	۰,۰۴۹	۴,۵	نقش رسانه‌ها در تضعیف روابط امنیتی دو کشور	W13
۰,۲۱۸	۰,۰۴۹	۴,۵	کاهش مراودات تجاری	W14
۰,۲۵۲	۰,۰۵۲	۴,۸۳	بهره‌مندی ناکافی از مزیت همسایگی در حوزه اقتصاد	W15
۰,۲۱۴	۰,۰۴۸	۴,۴۵	کاهش تقاضا برای کالای ایرانی به دلیل گران بودن آن	W16
۰,۲۰۲	۰,۰۴۷	۴,۳۳	با اصلاح نظام پرداخت یارانه در کشور عملاً مزیت اقتصادی از بسیاری از محصولات ایرانی حذف شده است	W17
۰,۱۷۳	۰,۰۴۳	۴	راه بازگشت به مدل پیشین تجارت با افغانستان تقریباً بسته است	W18
۰,۲۱۸	۰,۰۴۹	۴,۵	ضعف زیرساخت‌های کالبدی (جاده، راه‌آهن و...)	W19
۰,۲۵۲	۰,۰۵۲	۴,۸۳	اختلاف دو کشور بر سر آب هیرمند	W20
۰,۲۳۲	۰,۰۵۰	۴,۶۴	عدم توجه دولت افغانستان به پوشش گیاهی در مرز	W21
۴,۴۱۲	۱	۹۲,۵۷	جمع کل	

جدول ۵. رتبه‌بندی ضعف‌ها

رتبه	میانگین	عوامل	R
۱	۱۴,۴	بهره‌مندی ناکافی از مزیت همسایگی در حوزه اقتصاد	W15
۲	۱۳,۳۵	اختلاف دو کشور بر سر آب هیرمند	W20
۳	۱۳,۳۵	عدم توجه دولت افغانستان به پوشش گیاهی در مرز	W21
۴	۱۲,۷	اختلافات باور شناسی با حاکمان فعلی	W4
۵	۱۲,۷	ضعف زیرساخت‌های کالبدی (جاده، راه‌آهن و...)	W19
۶	۱۲,۵	هماهنگی ضعیف و اختلاف‌نظرهای درونی برخی دستگاه‌های تصمیم‌ساز در خصوص سازوکارهای تعامل سیاسی با افغانستان	W1

رتبه	میانگین	عوامل	R
۷	۱۲,۵	توسعه نامتوازن و نامتعادل جمعیتی	W10
۸	۱۲,۳	کاهش مراودات تجاری	W14
۹	۱۱,۸۵	در اقلیت بودن شیعیان و هزاره‌ها	W12
۱۰	۱۱,۴۵	کاهش تقاضا برای کالای ایرانی به دلیل گران بودن آن	W16
۱۱	۱۱,۱	نقش رسانه‌ها در تضعیف روابط امنیتی دو کشور	W13
۱۲	۱۰,۹۵	نقش کم‌رنگ ایران در فضای مجازی در قبال افغانستان	W6
۱۳	۱۰,۹	گرایش تاجیک‌های افغان به باور شناسی غرب	W11
۱۴	۱۰,۶	ضعف در ارتباط گیری با فرماندهان میانی	W7
۱۵	۱۰,۲	عدم ارسال تجهیزات فنی و فناوریانه و صنایع نظامی و توانمندی‌ها به افغانستان	W8
۱۶	۱۰	با اصلاح نظام پرداخت یارانه در کشور عملاً مزیت اقتصادی از بسیاری از محصولات ایرانی حذف شده است	W17
۱۷	۹,۲	دوگانگی زیاد ایران در رابطه با حاکمان فعلی	W5
۱۸	۸,۹۵	راه بازگشت به مدل پیشین تجارت با افغانستان تقریباً بسته است	W18
۱۹	۸,۲	ناپایداری سکونت‌گاه‌ها در منطقه مرزی	W9
۲۰	۷,۶۵	فشار افکار عمومی و عدم به رسمیت شناختن طالبان از سوی افکار عمومی	W2
۲۱	۷,۱۵	عدم توجه برخی افکار عمومی در قبال مسئله طالبان و ضدیت برخی جریان‌های سیاسی نسبت به حاکمیت طالبان در افغانستان	W3

فرصت‌ها

فرصت‌ها توسط صاحب نظران و خبرگان، جرح و تعدیل و به تعداد ۱۸ مورد تأیید شدند. وضعیت آن‌ها در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۶. فرصت‌ها

نرمالیزه عامل	وزن	ضریب اهمیت عامل	عوامل	R
۰,۲۴۸	۰,۰۵۶	۴,۴۲	رشد نفرت علیه دشمن مشترک مثل آمریکا	O1
۰,۲۷۷	۰,۰۵۹	۴,۶۷	نیاز حکومت طالبان برای تعامل سیاسی با کشورهای منطقه	O2
۰,۲۱۱	۰,۰۵۲	۴,۰۸	درخواست‌های سران جبهه های مخالف افغانستان از جمهوری اسلامی ایران	O3
۰,۱۹۴	۰,۰۵۰	۳,۹۱	تلاش طالبان برای خارج شدن از یوغ پاکستان و گرایش به جمهوری اسلامی ایران	O4
۰,۲۲۰	۰,۰۵۳	۴,۱۷	امنیت نسبی حال حاضر در مرز از سوی دو کشور	O5
۰,۲۱۴	۰,۰۵۲	۴,۱۱	دولت فعلی از عناصر مادی و غیرمادی قدرت بطور کامل برخوردار نیست	O6
۰,۲۶۲	۰,۰۵۸	۴,۵۵	وجود تعداد زیادی دانشجوی افغانی در دانشگاه‌های ایران	O7
۰,۲۵۷	۰,۰۵۷	۴,۵	چنانچه شبه‌نظامیان داعش قصد ورود به افغانستان را داشته باشند طالبان با آن‌ها مبارزه خواهد کرد	O8
۰,۲۶۲	۰,۰۵۸	۴,۵۵	اشتراکات فرهنگی دو کشور	O9
۰,۲۵۱	۰,۰۵۶	۴,۴۵	تعامل مطلوب و مناسب با جامعه افغانستان حضور و سکونت چند میلیون افغانستانی در ایران	O10
۰,۲۵۷	۰,۰۵۷	۴,۵	بازار مصرفی قابل ملاحظه و پرسود اقتصادی در افغانستان	O11
۰,۲۱۱	۰,۰۵۲	۴,۰۸	دسترسی آسان به منابع عظیم زیرزمینی از جمله معادن ...	O12
۰,۲۲۶	۰,۰۵۴	۴,۲۲	کمک‌های نقدی و غیرنقدی سازمان ملل سازمان جهانی غذا و جامعه جهانی به افغانستان	O13
۰,۲۲۰	۰,۰۵۳	۴,۱۷	وجود بازارچه‌های مرزی، گمرک و ...	O14
۰,۲۵۷	۰,۰۵۷	۴,۵	سفرها و ملاقات‌های هیئت‌های اقتصادی دولت طالبان	O15
۰,۲۷۷	۰,۰۵۹	۴,۶۷	تنها کشوری که می‌تواند بیشترین سوخت و حتی برق را به افغانستان بدهد ایران است	O16
۰,۲۵۷	۰,۰۵۷	۴,۵	وجود رودخانه هیرمند جهت تأمین بخشی از آب در شرق و جنوب شرق	O17
۰,۲۹۵	۰,۰۶۱	۴,۸۲	حدود ۹۰۰ کیلومتر مرز مشترک	O18

نرمالیزه عامل	وزن	ضریب اهمیت عامل	عوامل	R
۴,۴۰	۱	۷۸,۸۷	جمع کل	

رتبه‌بندی فرصت‌ها

جدول ۷. رتبه‌بندی فرصت‌ها

رتبه	میانگین	عوامل	R
۱	۱۲,۲۱	وجود تعداد زیادی دانشجوی افغانی در دانشگاه‌های ایران	O7
۲	۱۲,۲۱	اشتراکات فرهنگی دو کشور	O9
۳	۱۲,۲۱	حدود ۹۰۰ کیلومتر مرز مشترک	O18
۴	۱۱,۲۱	تنها کشوری که می‌تواند بیشترین سوخت و حتی برق را به افغانستان بدهد ایران است	O16
۵	۱۱,۲۱	وجود رودخانه هیرمند جهت تأمین بخشی از آب در شرق و جنوب شرق	O17
۶	۱۱,۰۰	بازار مصرفی قابل ملاحظه و پرسود اقتصادی در افغانستان	O11
۷	۱۰,۹۳	تعامل مطلوب و مناسب با جامعه افغانستان حضور و سکونت چند میلیون افغانستانی در ایران	O10
۸	۱۰,۵۷	سفرها و ملاقات‌های هیئت‌های اقتصادی دولت طالبان	O15
۹	۹,۲۹	نیاز حکومت طالبان برای تعامل سیاسی با کشورهای منطقه	O2
۱۰	۹,۰۷	وجود بازارچه‌های مرزی، گمرک و ...	O14
۱۱	۸,۸۶	رشد نفرت علیه دشمن مشترک مثل آمریکا	O1
۱۲	۸,۸۶	دسترسی آسان به منابع عظیم زیرزمینی از جمله معادن ...	O12
۱۳	۸,۵۷	چنانچه شبه‌نظامیان داعش قصد ورود به افغانستان را داشته باشند طالبان با آن‌ها مبارزه خواهد کرد	O8
۱۴	۷,۶۴	تلاش طالبان برای خارج شدن از یوغ پاکستان و گرایش به ج.ا. ایران	O4
۱۵	۷,۵۰	کمک‌های نقدی و غیرنقدی سازمان ملل سازمان جهانی غذا و جامعه جهانی به افغانستان	O13

رتبه	میانگین	عوامل	R
۱۶	۷,۲۹	درخواست‌های سران جبهات مخالف طالبان از جمهوری اسلامی ایران	O3
۱۷	۶,۴۳	دولت فعلی از عناصر مادی و غیرمادی قدرت بطور کامل برخوردار نیست	O6
۱۸	۵,۹۳	امنیت نسبی حال حاضر در مرز از سوی دو کشور	O5

تهدیدها

تهدیدها توسط صاحب نظران و خبرگان، جرح و تعدیل و به تعداد ۲۶ مورد تأیید شدند. وضعیت آن‌ها در جدول زیر ارائه شده است.

جدول ۸. تهدیدها

نرمالیزه عامل	وزن	ضریب اهمیت عامل	عوامل	R
۰,۲۰۵	۰,۰۴۲	۴,۹۱	ضعف‌های بنیادین طالبان بر اساس معیارهای حکمرانی	T1
۰,۱۶۶	۰,۰۳۸	۴,۴۲	ضعف نهاد سیاسی در افغانستان	T2
۰,۱۳۰	۰,۰۳۳	۳,۹۱	ساختار قدرت کنونی طالبان در دنیای امروزی عملاً ناکارآمد است	T3
۰,۱۶۰	۰,۰۳۷	۴,۳۳	تغییر مداوم نظام سیاسی در افغانستان	T4
۰,۱۶۹	۰,۰۳۸	۴,۴۵	نفوذی‌های دولت قبلی در دولت طالبان همچنان منصب دارند	T5
۰,۱۷۳	۰,۰۳۸	۴,۵۰	افزایش انحصاری قدرت طالبان	T6
۰,۱۵۴	۰,۰۳۶	۴,۲۵	دولت مرکزی قدرتمند نیست و طالبان نمی‌تواند یک حکومت مقتدر را در کابل مستقر کند	T7
۰,۱۶۶	۰,۰۳۸	۴,۴۲	نگاه متحجرانه طالبان در حکمرانی و سیاست‌ورزی	T8
۰,۱۹۲	۰,۰۴۰	۴,۷۵	ادامه فعالیت شبکه‌های غیررسمی اطلاعاتی و جاسوسی آمریکا در افغانستان	T9
۰,۱۹۲	۰,۰۴۰	۴,۷۵	افزایش جریان‌های افراطی و تروریستی در داخل افغانستان علیه ایران مثل داعش، جیش‌العدل، جندالله، گروه تحریک طالبان بلوچستان و ...	T10
۰,۱۴۲	۰,۰۳۵	۴,۰۸	احتمال حمله به سفارت ایران در کابل	T11
۰,۱۷۳	۰,۰۳۸	۴,۵۰	سوق دادن افغانستان به سمت جنگ داخلی زمان‌بر و پیچیده‌تر شرایط داخلی افغانستان	T12
۰,۱۹۲	۰,۰۴۰	۴,۷۵	شیطننت و حمایت خدمات‌های امنیتی غربی و شرقی از گروه‌های مختلف	T13

R	عوامل	ضریب اهمیت عامل	وزن	نرمالیزه عامل
T14	تبدیل افغانستان به مامن گروه‌های تروریستی	۴,۷۵	۰,۰۴۰	۰,۱۹۲
T15	احتمال مداخله مجدد نظامی آمریکا در افغانستان	۴,۱۷	۰,۰۳۶	۰,۱۴۸
T16	تشکیل مجدد یک ائتلاف بین‌المللی برای مداخله نظامی در افغانستان	۳,۹۲	۰,۰۳۳	۰,۱۳۱
T17	احتمال شکل‌گیری درگیری‌های داخلی در افغانستان و در نتیجه شکل‌گیری کانون‌های جدید نامنی در شرق کشور	۴,۴۲	۰,۰۳۸	۰,۱۶۶
T18	رشد و حضور علمای سلفی و سلفیت در افغانستان	۴,۵۸	۰,۰۳۹	۰,۱۷۹
T19	تعاملات اقتصادی و... با آمریکا و در اولویت قرارگرفتن آمریکا در سیاست طالبان	۴,۵۰	۰,۰۳۸	۰,۱۷۳
T20	حضور سرمایه‌گذاران خارجی از کشورهای ترکیه پاکستان امارات متحده عربی و چین در افغانستان	۴,۸۳	۰,۰۴۱	۰,۱۹۹
T21	تعهد ترکیه حتی برای ساخت فرودگاه در افغانستان	۴,۶۷	۰,۰۴۰	۰,۱۸۶
T22	سیاست خارجی تنش‌زا امکان سرمایه‌گذاری در این کشور را حتی از سوی چین کاهش خواهد داد	۴,۷۵	۰,۰۴۰	۰,۱۹۲
T23	عقب‌ماندگی‌های اقتصادی افغانستان	۴,۸۲	۰,۰۴۱	۰,۱۹۸
T24	ضعف و بحران اقتصادی طالبان	۴,۷۵	۰,۰۴۰	۰,۱۹۲
T25	سدسازی افغان‌ها خارج از چارچوب قانون	۴,۴۲	۰,۰۳۸	۰,۱۶۶
T26	کنترل آب‌های که به سوی ایران می‌آید	۴,۷۵	۰,۰۴۰	۰,۱۹۲
	جمع کل	۱۱۷,۳۵	۱	۴,۵۳

رتبه‌بندی تهدیدها

جدول ۹. رتبه‌بندی تهدیدها

R	عوامل	میانگین	رتبه
T1	ضعف‌های بنیادین طالبان بر اساس معیارهای حکمرانی	۱۷,۲۰	۱
T20	حضور سرمایه‌گذاران خارجی از کشورهای ترکیه پاکستان امارات متحده عربی و چین در افغانستان	۱۵,۹۵	۲
T22	سیاست خارجی تنش‌زا امکان سرمایه‌گذاری در این کشور را حتی از سوی چین کاهش خواهد داد	۱۵,۹۰	۳

رتبه	میانگین	عوامل	R
۴	۱۵,۹۰	ضعف و بحران اقتصادی طالبان	T24
۵	۱۵,۰۰	افزایش جریان‌های افراطی و تروریستی در داخل افغانستان علیه ایران مثل داعش، جیش، جندالله، گروه تحریک طالبان بلوچستان و...	T10
۶	۱۵,۰۰	تبدیل افغانستان به مأمن گروه‌های تروریستی	T14
۷	۱۴,۶۵	شیطنت و حمایت خدمات‌های امنیتی غربی و شرقی از گروه‌های مختلف	T13
۸	۱۴,۶۵	تعهد ترکیه حتی برای ساخت فرودگاه در افغانستان	T21
۹	۱۴,۶۵	کنترل آب‌های که به‌سوی ایران می‌آید	T26
۱۰	۱۴,۶۰	ضعف نهاد سیاسی در افغانستان	T2
۱۱	۱۴,۶۰	تغییر مداوم نظام سیاسی در افغانستان	T4
۱۲	۱۴,۶۰	عقب‌ماندگی‌های اقتصادی افغانستان	T23
۱۳	۱۴,۴۵	ادامه فعالیت شبکه‌های غیررسمی اطلاعاتی و جاسوسی آمریکا در افغانستان	T9
۱۴	۱۳,۷۵	سوق‌دادن افغانستان به سمت جنگ داخلی زمان‌بر و پیچیده‌تر شرایط داخلی افغانستان	T12
۱۵	۱۳,۷۰	رشد و حضور علمای سلفی و سلفیت در افغانستان	T18
۱۶	۱۳,۳۰	افزایش انحصاری قدرت طالبان	T6
۱۷	۱۳,۳۰	سدسازی افغان‌ها خارج از چارچوب قانون	T25
۱۸	۱۳,۱۵	نگاه متعجراانه طالبان در حکمرانی و سیاست‌ورزی	T8
۱۹	۱۲,۴۰	احتمال شکل‌گیری درگیری‌های داخلی در افغانستان و در نتیجه شکل‌گیری کانون‌های جدید ناامنی در شرق کشور	T17
۲۰	۱۱,۸۵	ساختار قدرت کنونی طالبان در دنیای امروزی عملاً ناکارآمد است	T3
۲۱	۱۱,۵۰	احتمال مداخله مجدد نظامی آمریکا در افغانستان	T15
۲۲	۱۱,۱۰	تعاملات اقتصادی و... با آمریکا و در اولویت قرار گرفتن آمریکا در سیاست طالبان	T19
۲۳	۱۰,۵۵	نفوذی‌های دولت قبلی در دولت طالبان همچنان منصب‌دارند	T5
۲۴	۱۰,۱۵	دولت مرکزی قدرتمند نیست و طالبان نمی‌تواند یک حکومت مقتدر را در کابل مستقر کند	T7

رتبه	میانگین	عوامل	R
۲۵	۹,۸۰	تشکیل مجدد یک ائتلاف بین‌المللی برای مداخله نظامی در افغانستان	T16
۲۶	۹,۳۰	احتمال حمله به سفارت ایران در کابل	T11

تعیین موقعیت راهبردی

جهت تعیین موقعیت راهبردی در محور مختصات، روی محور عمودی، قوت‌ها و تهدیدها و روی محور افقی فرصت‌ها و ضعف‌ها قرار می‌گیرند.

پس از محاسبه میانگین عوامل بر اساس محاسبات زیر، موقعیت راهبردی جمهوری اسلامی ایران در موضوعات دفاعی و امنیتی در افغانستان در قالب نمودار زیر ارائه گردید.

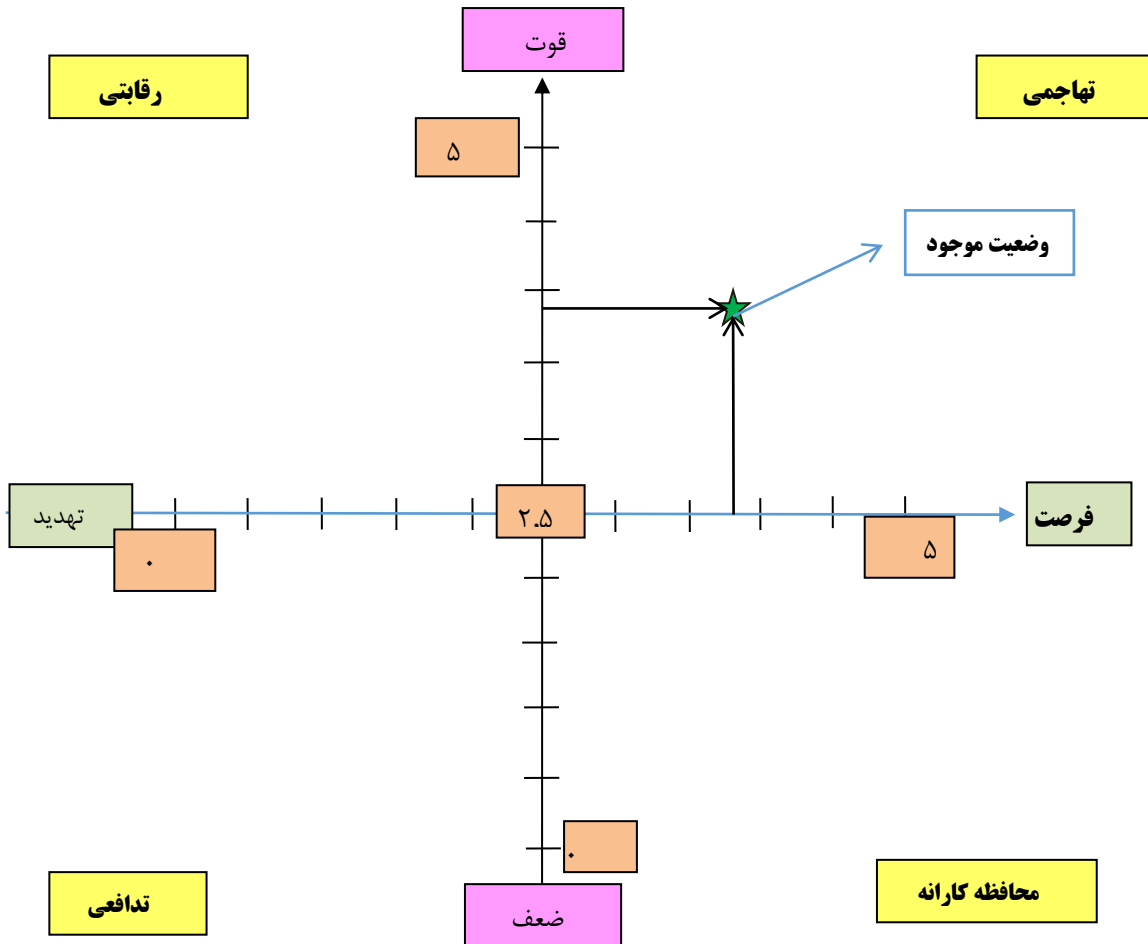
جدول ۱۰. میانگین عوامل

تهدید (T)	فرصت (O)	ضعف (W)	قوت (S)	میانگین عوامل
۴,۵۳	۴,۴۰	۴,۴۱	۴,۱۶	

در نتیجه بر اساس فرمول و محاسبات زیر خواهیم داشت:

وضعیت

$$\begin{aligned}
 2,81 &= 6 - 4,41 + (4,40 \cdot X) & X &= O + (W-6) \\
 2,69 &= 6 - 4,16 + (4,53 \cdot Y) & Y &= T + (S-6)
 \end{aligned}$$

شکل ۱. نمودار ماتریس ارزیابی موقعیت و اقدام راهبردی (SPACE)

نمودار تعیین موقعیت وضعیتی فعلی و وضعیت مطلوب بیانگر مطالب زیر است.
 الف) وضعیت موجود در ربع تهاجمی قرار گرفته است
 ب) اعداد جداول IFE و EFE نشان می‌دهد که شرایط تهدید و ضعف برای موقعیت راهبردی جمهوری اسلامی ایران در موضوعات دفاعی و امنیتی در قبال افغانستان تقریباً یکسان می‌باشد.

بنابراین ج.ا.ا. باید از قوت‌های و منابع خودش به طور بهینه برای موضوعات دفاعی و امنیتی در قبال افغانستان استفاده نماید.

ج) محور Y نشان می‌دهد قوت‌های وضعیت موجود در شرایط مساعدی قرار دارد و می‌تواند برای دسترسی به اهداف کمک کند. بنابراین ج.ا.ا. باید برای رسیدن به وضعیت مطلوب می‌تواند منابع بهینه‌ای را به این منظور تخصصی دهد.

د) محور X نشان می‌دهد وزن تهدیدات تقریباً برابر با فرصت‌ها قرار دارد.

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

نتیجه پاسخ به پرسش اول فرعی

عوامل فرصت‌ها موثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان کدام‌اند؟

بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل آماری از نظرات پاسخ دهندگان به پرسشنامه پژوهش، عوامل فرصت‌زا بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان به شرح جداول زیر تعیین می‌گردد.

عوامل فرصت‌زا (سیاسی، اجتماعی - امنیتی، اقتصاد و زیست محیطی) مؤثر بر تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران به ترتیب رتبه عبارت‌اند از:

- ۱) وجود تعداد زیادی دانشجوی افغانی در دانشگاه‌های ایران،
- ۲) اشتراکات فرهنگی دو کشور،
- ۳) حدود ۹۰۰ کیلومتر مرز مشترک،
- ۴) تنها کشوری که می‌تواند بیشترین سوخت و حتی برق را به افغانستان بدهد ایران است،
- ۵) وجود رودخانه هیرمند جهت تأمین بخشی از آب در شرق و جنوب شرق،
- ۶) امنیت نسبی حال حاضر در مرز از سوی دو کشور.

نتیجه پاسخ به پرسش دوم فرعی

عوامل تهدید زا موثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان کدامند؟

بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل آماری از نظرات پاسخ دهندگان به پرسشنامه پژوهش، عوامل تهدیدزا موثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان به شرح جداول ذیل تعیین می گردد.

عوامل تهدید زا (سیاسی، اجتماعی - امنیتی، اقتصاد و زیست محیطی) مؤثر بر تحولات کنونی کشور ج.ا.ا به ترتیب رتبه عبارت‌اند از:

- ۱) ضعف‌های بنیادین طالبان بر اساس معیارهای حکمرانی،
- ۲) حضور سرمایه‌گذاران خارجی از کشورهای ترکیه پاکستان امارات متحده عربی و چین در افغانستان،
- ۳) سیاست خارجی تنش‌زا امکان سرمایه‌گذاری در این کشور را حتی از سوی چین کاهش خواهد داد،
- ۴) ضعف و بحران اقتصادی طالبان.
- ۵) افزایش جریان‌های افراطی و تروریستی در داخل افغانستان علیه ایران مثل داعش، جیش‌العدل، جندالله، گروه تحریک طالبان بلوچستان و...

نتیجه پاسخ به پرسش سوم فرعی

عوامل قوت آفرین موثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان کدامند؟

بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل آماری از نظرات پاسخ دهندگان به پرسشنامه پژوهش در فصل چهارم عوامل قوت آفرین موثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان به شرح جداول ذیل تعیین می گردد.

عوامل قوت آفرین (سیاسی، اجتماعی - امنیتی، اقتصاد و زیست محیطی) مؤثر بر تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران به ترتیب رتبه عبارت‌اند از:

۱. هم‌زبانی و قرابت فرهنگی دو ملت
۲. کشاورزی فراسرزیمینی با توجه به وجود زمین‌های حاصلخیز افغانستان
۳. تعداد زیادی از افغانه در ایران تشکیل خانواده داده‌اند.
۴. شناخت فراوان ایران از وضعیت حاکم بر افغانستان
۵. اثرگذاری در میان گروه‌های افغانستانی

نتیجه پاسخ به پرسش چهارم فرعی

نقاط ضعف موثر بر روند تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران در قبال افغانستان کدام‌اند؟

بر اساس نتایج تجزیه و تحلیل آماری از نظرات پاسخ دهندگان به پرسشنامه پژوهش در فصل چهارم عوامل ضعف موثر بر روند تحولات کنونی کشور ج.ا.ا. در افغانستان به شرح جداول ذیل تعیین می‌گردد.

عوامل فرصت‌زا (سیاسی، اجتماعی - امنیتی، اقتصاد و زیست‌محیطی) مؤثر بر تحولات کنونی کشور جمهوری اسلامی ایران به ترتیب رتبه عبارت‌اند از:

۱. بهره‌مندی ناکافی از مزیت همسایگی در حوزه اقتصاد،
۲. اختلاف دو کشور بر سر آب هیرمند،
۳. عدم توجه دولت افغانستان به پوشش گیاهی در مرز،
۴. اختلافات باور شناسی با طالبان،
۵. ضعف زیرساخت‌های کالبدی (جاده، راه آهن و...)

پاسخ به پرسش اصلی

راهبرد های دفاعی - امنیتی جمهوری اسلامی ایران در افغانستان کدام است؟

جدول ۱۱. راهبردهای اصلی احصاء شده

راهبردهای اصلی	ردیف
توسعه همه جانبه همکاری‌های اقتصادی و تجاری: تمرکز بر تجارت مرزی، گسترش همکاری‌های انرژی و صادرات محصولات ایرانی و بهره‌برداری از مزیت‌های همسایگی.	۱

ردیف	راهبردهای اصلی
۲	تقویت امنیت پایدار مرزی و مبارزه با تروریسم: افزایش همکاری‌های امنیتی با طالبان، توسعه زیرساخت‌های مرزی، مقابله با تروریسم و مدیریت مهاجرت.
۳	مدیریت منابع مشترک: حل اختلافات بر سر هیرمند و ایجاد پروژه‌های مشترک آبی، همکاری‌های کشاورزی، بهره‌برداری مشترک از منابع طبیعی و توسعه زیرساخت‌های مشترک.
۴	گسترش اثر گذاری فرهنگی و اجتماعی: تقویت پیوندهای فرهنگی، حضور فعال رسانه‌ای، گسترش تعاملات اجتماعی و توسعه روابط علمی-آموزشی.
۵	تقویت دیپلماسی و تعامل منطقه‌ای: بهبود روابط دیپلماتیک، تعامل سازنده با طالبان، مدیریت افکار عمومی و مقابله بانفوذ رقبای منطقه‌ای.

فهرست منابع

قرآن کریم

- افتخاری، اصغر، (۱۳۹۰)، برآورد تهدید، رویکردی نظام واره، تهران: انتشارات دانشگاه عالی دفاع ملی.
- افتخاری، اصغر، (۱۳۸۵)، کالبدشکافی تهدید، تهران: انتشارات دوره عالی جنگ دانشگاه امام حسین (علیه السلام)
- اخوان کاظمی، بهرام، (۱۳۸۹)، «امنیت؛ ابعاد و سازوکارهای تامین آن در روایات»، فصلنامه حکومت اسلامی، شماره دوم
- بوزان، باری، (۱۳۸۹)، مردم، دولت‌ها و هراس؛ تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.
- بی نا، (۱۳۸۸)
- بی نا، (۱۳۸۳)
- دهمرد، محبعلی و ناصر ناستی‌زایی، (۱۳۹۸)، بررسی تأثیر اعتمادسازمانی بر تعهد سازمانی از طریق متغیر میانجی مشارکت سازمانی؛ ناشر: پژوهش‌های مدیریت عمومی شماره ۴۴، دوره ۱۲.
- ذاکرسالچی، غلامرضا، (۱۳۷۲)، استراتژی نظامی، تهران، دانشگاه امام حسین (علیه السلام)، دانشکده فرماندهی و ستاد.
- ره پیک، سیامک، (۱۳۸۳)، هدف و هدف گذاری در برنامه ریزی ملی و راهبردی، فصلنامه مطالعات راهبردی، شماره ۲۴.
- شکیبا، علی، (۱۳۸۵)، فرهنگ سیاسی، تهران، نشر شنسا
- کالینز، جان ام، (۱۳۸۹)، راهبرد نظامی، ترجمه: حیدری، عبدالمجید، تهران، دانشگاه امام حسین (علیه السلام)، مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی.

- کرمی، جهانگیر، (۱۳۸۵)، درآمدی بر شناخت ارتش آمریکا، تهران، دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام)، دافوس سپاه، مرکز مطالعات دفاعی و امنیت ملی.
- لطفیان، سعیده، (۱۳۷۳)، استراتژی، تهران، دانشگاه امام حسین (علیه‌السلام)، دانشکده‌ی فرماندهی و ستاد سپاه - دوره‌ی عالی جنگ.
- متقی، ابراهیم، (۱۳۷۸)، تأثیر نظام‌های تابع بین‌المللی بر سیاست خارجی و الگوی مداخله‌گری قدرت‌های بزرگ، فصلنامه راهبرد، ش ۱۷.
- مجتهدزاده، پیروز، (۱۳۸۱)، جغرافیای سیاسی و سیاست جغرافیایی، تهران، سمت.
- نوروزی، محمدتقی، (۱۳۷۸)، فرهنگ دفاعی - امنیتی، تهران: نشر سنا.

